

GLOBAL POLITIK FÖR ETT FRITT OCH OBEROENDE CIVILSAMHÄLLE UNDERLAG TILL RIKSDAGSLEDAMÖTER HÖSTEN 2018

Plattformen CONCORD Sverige samlar svenska civilsamhällesorganisationer som arbetar för en rättvis och hållbar värld. Underlaget *Global politik för ett fritt och oberoende civilsamhälle* skickas in av 22 organisationer som samarbetar inom CONCORD i syfte att främja civilsamhällets demokratiska utrymme: Diakonia, Svenska kyrkans internationella arbete, RFSU, Naturskyddsföreningen, Rädda Barnen, Afrikagrupperna, Kvinna till Kvinna, Life & Peace Institute, Forum Syd, Svenska missionsrådet, Union to Union, We Effect, Latinamerikagrupperna, ActionAid Sverige, Svalorna Latinamerika, Svenska FN-förbundet, Kristna Fredsrörelsen, Individuell Människohjälp (IM), Fair Action, IKFF, Swedwatch och FIAN.

Det är vår förhoppning att bifogat underlag kan användas i utformning av motioner och interpellationer, inför debatter och resor, m.m. Vi skickar underlaget till flera partier och betonar vikten av att Sverige driver en långsiktig politik för civilsamhällets demokratiska utrymme med stöd över partigränserna.

Bakgrund

Endast tre procent av världens befolkning lever i vad som kan anses vara öppna samhällen, enligt statistik från det internationella civilsamhällesnätverket CIVICUS. Över 40 procent bedöms leva i länder där det demokratiska utrymmet för civilsamhället är antingen helt stängt eller kraftigt begränsat.¹ Runt om i världen drabbas civilsamhällets aktörer, inklusive religiösa sådana, i ökad utsträckning av finansiella hinder och juridiska inskränkningar, hot och förtal, trakasserier och våld från både statliga och icke-statliga aktörer. 2017 var det tolfte året i rad som den demokratiska utvecklingen gick bakåt i fler länder än den gick framåt i.²

Vi är svenska civilsamhällesorganisationer som samarbetar med utsatta aktivister, rörelser och organisationer över hela världen. Bland våra samarbetspartner finns demokratiaktivister, miljöförsvare, kvinnorrättsförsvare och försvarare av HBTQI-rättigheter. Vi samarbetar med barn och unga som försvarar sina mänskliga rättigheter, fackligt aktiva, fredsbyggare och försvarare av yttrandefriheten. Vi samverkar också med ledare för trosbaserade nätverk för fredlig samexistens och med försvarare av religions- och övertygelsefriheten (individens rätt att själv bestämma och utöva sin tro eller övertygelse). Från alla dessa grupper hörs budskapet tydligt: hoten och motståndet ökar kraftigt och civilsamhällets utrymme krymper i snabb takt med förödande konsekvenser.

Civilsamhällets aktörer är oundgängliga för främjandet av mänskliga rättigheter, demokrati och hållbar utveckling. De granskar maktutövning, utkräver ansvar och transparens, försvarar och främjar mänskliga rättigheter och är röstbärare för marginaliserade grupper. I vissa situationer tillhandahåller de också

---

1 Freedom in the world 2017, Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy (2017) av Freedom House. CIVICUS Monitor Tracking Civic Space, Global Findings April 2017, och CIVICUS State of Civil Society Report 2018.

2 Tillbakagång i demokrati ses även i Europa. Se till exempel IDEA, The Global State of Democracy, 2017.

tjänster som staten inte tillgodoser. I en tid då den demokratiska utvecklingen går tillbaka behöver Sverige och likasinnade stater blir ännu starkare i stödet till civilsamhället, särskilt i kontexter där rättsstaten brister och det demokratiska utrymmet beskärs.

De som vill begränsa eller helt radera ut mötes- och föreningsfriheten för människorätts- och miljöförsvare arbetar ofta strategiskt och över gränserna. Till exempel antog över 60 länder mellan 2014 och 2016 snarlika varianter av lagar vilka försvårar för eller förhindrar organisationer att ta emot internationellt stöd. ³ Sveriges politik för civilsamhällets demokratiska utrymme behöver därför vara uthållig, strategisk och genomföras på såväl nationell nivå som genom internationellt samarbete. Vi efterlyser skyndsamma satsningar som har stöd över partigränserna och säkerställer ett uthålligt arbete för mötes- och föreningsfriheten och ett oberoende och pluralistiskt civilsamhälle globalt.

Rekommendationer

Vi framför följande rekommendationer som även återfinns i rapporten *Tag plats! Civilsamhällets demokratiska utrymme och rätten till organisering* (2018) av CONCORD:s arbetsgrupp för civilsamhällets demokratiska utrymme. ⁴

1. Att regeringen stärker sin analys av hoten mot civilsamhället och behandlar frågan som ett integrerat perspektiv. Stärkandet av mötes- och föreningsfriheten behöver finnas med som ett tvärgående perspektiv i den internationella politiken och dess genomförande. Detta ska göras med ett intersektionellt perspektiv som möjliggör analys och agerande utifrån att handlingsutrymmet ser olika ut för olika grupper. Regeringen bör integrera analys av civilsamhällets villkor och förslag för att främja civilsamhällets demokratiska utrymme i alla relevanta styrdokument såsom strategier, skrivelser och regleringsbrev.

2. Att regeringen utvecklar och förtydligar utrikesmyndigheternas uppdrag att verka för civilsamhällets demokratiska utrymme. Aktivt arbete med civilsamhällesaktörer ska inte vara frivilligt. Alla Sveriges ambassader bör ha i uppdrag att på olika sätt aktivt stödja civilsamhällets aktörer som verkar för mänskliga rättigheter och miljö, inklusive budget för detta. Arbetet ska inte begränsas till utvecklingssamarbete utan behöver genomsyra all verksamhet. I uppdraget bör det ingå att samverka med svenska organisationer och deras lokala partnerorganisationer. För att stärka kompetensen och kapaciteten i frågor som rör mötes- och föreningsfrihet bör arbetsmarknadsråd återinrättas på varje svensk ambassad. ⁵

---

³ Civil Society Under Assault: Repression and Responses in Russia, Egypt, and Ethiopia (2017) av Saskia Brechenmacher vid Carnegie Endowment for International Peace.

⁴ I rapporten finns även fler konkreta råd, bland annat vad gäller hur utvecklingssamarbetets aktörer kan främja civilsamhällets utrymme.

⁵ Arbetsmarknadsråd är en position som tidigare funnits på svenska ambassader i större utsträckning än idag.

3. Att all personal inom svensk utrikesförvaltning har god kunskap om hoten mot civilsamhället och behovet av att skydda mötes- och föreningsfriheten. Temat bör till exempel ingå i utbildningen inom Utrikesdepartementets diplomatprogram och i återkommande fortbildning.

4. Att dialogen med civilsamhället om ambassadernas landrapporter stärks och systematiseras. Det är ett steg i rätt riktning att civilsamhällets utrymme numera tas upp i alla landrapporter. Arbetet behöver följas upp av ambassaderna i dialog på landnivå med civilsamhällets aktörer. Genom väl förberedda dialoger med civilsamhället inför att landrapporter uppdateras, med en större bredd av aktörer än vad som ofta är fallet idag, kan analysen utvecklas och fördjupas.

5. Att regeringen utreder möjligheten att lagstifta om obligatoriska riskanalyser och åtgärdsplaner för företag (så kallad human rights due diligence, HRDD). Genom en sådan lagstiftning skulle kraven på företagen bli tydligare bland annat vad gäller deras ansvar att säkerställa att människorätts- och miljöförsvare respekteras, liksom mötes- och föreningsfriheten och rätten till fredliga protester.⁶

6. Att regeringen reviderar Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Handlingsplanen behöver tydligare förhålla sig till och hantera frågan om det krympande utrymmet för civilsamhället till exempel vad gäller hot mot miljöförsvare. Den bör förmedla en betydligt starkare politik för främjandet av organisationers, arbetstagares, urfolks, lokalbefolkningars och människorätts- och miljöförsvares möjligheter att finnas, organisera sig och agera offentligt.⁷

7. Att svenska officiella delegationer träffar, synliggör och skapar utrymme för civilsamhällets aktörer. Officiella delegationer bör alltid prioritera möten med en mångfald av personer och organisationer i civilsamhället, inklusive organisationer som verkar utanför huvudstäderna. Dessa har oftast bäst kunskap om och starkast förankring och trovärdighet i samhället där de verkar. Delegationer bör i synnerhet lyssna på personer från grupper som diskrimineras strukturellt. Det är avgörande att de organisationer som svenska delegationer träffar verkligen är oberoende och inte regeringstroga pseudo-organisationer (s.k. GONGOS) vilka ofta försöker skapa splittring och minska förtroendet för civilsamhället. Det behövs även bättre rutiner för hur regeringen kan underlätta för människorättsförsvare och miljöförsvare att närvara vid möten i Sverige, framförallt vad gäller att expediera visum.

---

⁶ Human Rights Due Diligence (HRDD) identifieras av FN som en lämplig process för att identifiera, förebygga, lindra och redogöra för hur ett företag hanterar potentiella människorättsrisker. I början på 2018 presenterade Statskontoret den av regeringen beställda utredningen om Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, 2018:8). Statskontoret rekommenderade bland annat att regeringen ska utreda möjligheterna att ställa lagkrav på att svenska företag ska genomföra HRDD.

⁷ Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter (2015) förmedlar tydligt att regeringen förväntar sig att företag respekterar mänskliga rättigheter i all verksamhet, men handlingsplanen saknar bindande krav på företagen.

8. Att regeringen verkar för effektiv finansiering till civilsamhället i multilaterala organisationer och den internationella givarsamordningen. När hoten mot människorätts- och miljöförsvare ökar blir det ännu viktigare att Sverige påverkar andra givare och ställer högre krav på FN och EU att ge långsiktigt stöd till civilsamhällets utsatta aktörer utifrån deras egna analyser, behov och agendor.

9. Att regeringen driver frågan om civilsamhällets krympande utrymme på EU-nivå. Sverige bör till exempel driva att EU:s riktlinjer för människorättsförsvare (the EU Guidelines on Human Rights Defenders, 2008) och religions- och övertygelsefrihet (the EU Guidelines on Freedom of Religion or Belief, 2013) de facto genomförs och att genomförandet utvärderas. Riktlinjerna bör även ses över, uppdateras med fler perspektiv så som ett genusperspektiv och ta hänsyn till den förvärrade situationen för människorätts- och miljöförsvare. Sverige bör också driva på för att EU tar fram riktlinjer om mötes- och föreningsfrihet, vilket idag saknas trots att riktlinjer finns om flera andra mänskliga rättigheter.

10. Att Sverige verkar aktivt för ett starkt stöd till civilsamhället i EU:s nästa långtidsbudget (2021-2027). I de pågående förhandlingarna bör Sverige driva på för finansiering till civilsamhällesorganisationer i både tematiska och geografiska program i budgeten. Det bör även finnas ett specifikt program för civilsamhällesstöd med fokus på att skapa gynnsamma förutsättningar för civilsamhället att verka i EU:s partnerländer, samt möjligheter för civilsamhällets aktörer att få stöd för att bevaka och utöka det demokratiska utrymme som finns. Överlag bör regleringen av EU:s bistånd modifieras så att även mindre civilsamhällesaktörer i större utsträckning än idag kan söka och få stöd.

11. Att regeringen ställer krav på och stödjer FN:s representanter i att försvara civilsamhällets demokratiska utrymme. Sverige är en stor givare till FN och med detta följer både möjligheter och ansvar. Genom utsända representanter och i dialog behöver Sverige systematiskt lyfta och bevaka att FN arbetar modigt och strategiskt på landnivå inklusive med mötes- och föreningsfriheten. Detta arbete bör styras av en tydlig målsättning om att FN:s landkontor och utsända ska främja rättigheterna hos särskilt utsatta aktörer, och inte prioritera ned frågor med hänvisning till lokalt politiskt motstånd, vilket ibland är fallet idag. Givet den förvärrade situationen för människorättsförsvare globalt är det även mycket viktigt att samtliga av FN:s särskilda representanter för olika mänskliga rättigheter har ett fullgott stöd från Sverige.

12. Att regeringen inkluderar en bred representation av civilsamhället i delegationer till internationella möten och står upp för civilsamhällets rätt att delta. Även på FN-nivå krymper utrymmet för civilsamhället. Det är viktigt att Sverige i ord och handling står upp för civilsamhällets rätt att delta meningsfullt och presentera granskningar och rekommendationer vid internationella möten och förhandlingar.

Kontaktperson CONCORD Sverige:

Sofia Tuvestad, policy- och påverkanssamordnare

sofia.tuvestad@concord.se // 0761-76 29 69